

DRAMA EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Abstract: This article stipulates on some serious issues of current education, namely obsolete didactic approach such as 'traditional classroom' syllabi, lack of person-to-person approach in education, the main emphasis on verbal thought. Furthermore, theatrical art is seen as an alternative didactic approach in forming a creative character as well as overcoming alienation of teachers and students.

Author information:

Evgeniya Ivanova

Assistant Professor, PhD

at „Konstantin Preslavsky“ – University of Shumen

✉ e.ivanova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Drama education, creativity, staging a class at school.

Близо две десетилетия живеем в ситуация на непрекъснато реформиране на системата на училищното образование. Непрестанно променящият се свят провокира към промени и училището. Ускореното развитие на информационните системи не позволява повече на учителя да влиза в ролята на носител на информацията. В това си качество той не може вече да се конкурира с медийните информационни технологии и Интернет. Освен това се променят интензивно и научните възгледи, и то не само в областта на хуманитарните и социалните науки, но и в областта на точните и естествените науки. Бързо се менят и изискванията, които обществото предявява към младите хора. Репродуктивната дейност в една такава ситуация е все по-малко търсена и актуална. В този смисъл традиционната класно-урочна система за обучение не отговаря вече на съвременните концепции на образованието, не удовлетворява духовните нужди на обществото за авторитетен подход.

И тук трябва да отбележим, че средствата, с които си служи театралното изкуство могат да решат много от проблемите за намиране на такъв авторитетен подход в образованието, доколкото един от основните принципи на "Drama education" (театър в образованието) в целия свят е безусловното достигане на крайния продукт в резултат на колективна творческа дейност. Театърът е важна част от живота на много хора, тъй като забавлява и представя интересни истории на хора по целия свят. Независимо от театралния стил, представленията могат да накарат зрителите да се потопят в магията и да изпитат незабравими моменти. В този смисъл един театрален проект, на каквото и да е посветен – на изучаването на взаимодействието на космическите тела, на растителния и животинския свят в една област, на творчеството на Иван Вазов или на събирането на прости числа – винаги изисква разнообразна и продуктивна работа с всички ученици. Разработването на общ план за работа, изучаването на определен материал, създаването на текст, създаването на визуално и звуково оформление, работата с техника, изпълнителската дейност, организацията на работа с отделните групи и с колектива като цяло – всичко това изисква реализация на максимум способности от всички участници в процеса. А всички знания, придобити в хода на работа над театралния проект, изискват незабавно приложение в практиката, което всъщност обезпечава един компетентен подход.

Към този проблем се прибавя и друг, не по-малко важен. Това е проблемът за необходимостта да се научим да изграждаме за всеки ученик и за училището като цяло индивидуална образователна траектория. Днес, когато училището осъзнава необходимостта от реализация на индивидуалния подход в образованието, от създаването на индивидуални учебни планове и нови системи за оценяване на работата на учениците, е много важно да се научим да

осъществяваме проблемния подход в образованието. И тук театралните методики може да окажат на училището неоченима услуга, особено с общоприетия в режисурата метод на действияния анализ – универсален инструмент, позволяващ организирането на проблемно-издирвателска дейност. Действият анализ се основава на анализа на логиката в действията, мотивацията, поведението на субекта в предложените обстоятелства, което позволява този метод да се приложи във всяка област на знанието. Собствената логика на действие в предложените обстоятелства е присъща на физическите тела, на растителния и животинския свят, и, разбира се, на човека, бил той историк или персонаж от художествено произведение. Логика на действие в предложените обстоятелства може да се намери дори при работа с абстракции. Така например може да се каже, че логиката на знака плюс (+) се заключава в това, че се увеличават числата за сметка на тяхното обединение. А логиката на знака минус (–) в това, че числата се намаляват. Логиката на точката можем да видим в това, че речта може да се раздели на удобни за възприемане периоди. А логиката на многоточието в това, да оставим в речта загадка и поле за доосмисляне. Технологиата на действияния анализ позволява да преведем аналитичната работа от чисто абстрактна, рационалистична сфера в област на интегриране на дейността на лявото и дясното полукълбо, на логическия и образния път на познанието. Това е една от най-важните задачи, които трябва да реши съвременното образование. Всъщност на педагозите и психолозите е добре известно, че като се блокира работата на едното полукълбо и единия тип познание, това неизбежно води към блокиране на второто. Основните различия в работата на полукълбата в главния мозък на човека за първи път е открил американският учен, впоследствие лауреат на Нобелова награда Р. Сперри [3]. С изследване на особеностите на лявото и дясното полукълбо са се занимавали психолози, историци, етнографи, сред които можем да назовем Д. Джейнс [1], М. Ериксон и Е. Росси. За учените отдавна не е тайна, че всички велики научни открития, като например откриването на таблицата на Менделеев или закона за земното притегляне на Нютон, са били извършени именно благодарение на целостта на образния и логическия типове познания.

Практиката на съвременното образование исторически се опира главно на два вида мислене – логико-математическото и вербалното, явяващи се функция на лявото полукълбо на мозъка. Иначе казано, съвременните образователни методики се развиват главно от лявото полукълбо, игнорирайки втората половина на познавателните възможности на индивида. Практически цялата ни образователна система, включително и висшите училища, са ориентирани към потушаване и закрепостяване на онези фундаментални психофизиологически основи, от които черпи своите извори целият телесно-моторен и духовно-психически живот на човека. Съвременната култура и научно-техническият прогрес също са ориентирани в голяма степен към развитие на логико-знаковите компоненти на мисленето (ръководени от лявото полукълбо), което води до тяхното доминиране в процеса на формиране на човешката личност. Дясното полукълбо на образното, творческото мислене постепенно се притъпява – талантивите деца стават обикновени „стандартни” възрастни. Съвременният свят се нуждае от формирането на креативни личности, а не от послушни изпълнители. И театралните методики като цяло, и методът на действияния анализ в частност могат да помогнат на училището да реши проблема за създаването на нова система в образованието, която да се опира на интегриране на работата на двете полукълба на мозъка.

Другият сериозен проблем, който все по-остро стои пред съвременното училище е отчуждението между педагозите и учениците. На фона на социалното разслоение на обществото училищният колектив с всяка изминала година е свързан с все по-малко и по-малко общи интереси и идеи. Тази ситуация безусловно увеличава размиването на една единна държавна концепция. Ученическият и учителският колектив практически не са свързани с никакви външно обусловени фактори. В такъв случай традиционният мизансцен на училищния

урок става фактор, увеличаващ и без това сложното състояние. Психолозите отдавна апелират към вниманието на просветните дейци за този факт, че традиционният мизансцен в урока: учителската катедра срещу класа, учениците, подредени един зад друг на чиновите и всеки, гледащ тила на съученика си пред него, – това е мизансцен на конфронтация и отчуждение, водещ до уронване на процеса на познанието, развитието и възпитанието. Днес повече от всякога такъв мизансцен е нежелателен. Принципите на театралното изкуство ни предлагат принципно различни подходи в построяването на мизансцена на урока, който обогатява образователния процес с нови възможности. Системата „Drama education” предполага гъвкав и съдържателен подход в организацията на урочния мизансцен. Има няколко основни, традиционни мизансцени:

1. Общ кръг – мизансцен на колективните беседи, четения, обсъждания.
2. Група, разположена в пространството в шахматен ред и водещ отпред, в центъра – мизансцен на тренинга.
3. Зрители и изпълнители един срещу друг – мизансцен на показване.
4. Затворени в кръг малки групи, разположени на известно разстояние една от друга – мизансцен на проблемно-търсещите дейности.

Освен тези основни мизансцени, системата “Drama education” предполага безгранично количество варианти и възможности. Мизансценът на урока трябва да помага за решаването на конкретни образователни и творчески задачи, още повече, че той не е твърдо регламентиран. В упражненията, които изискват дълбоко съсредоточаване, учениците търсят максимално комфортно за тях изолирано положение в пространството. И често можем да видим в такива уроци ученици, които се крият зад пердето, под чина, зад съученика си и т.н. И напротив, ако работата изисква максимално привличане на вниманието към дейността на отделния ученик или група, ученикът и учителят може да се окажат стоящи заедно на катедрата пред аудиторията. Постоянната смяна на местата в пространството, прегрупирането на учениците и учителя в клас, освен всичко друго, позволява да се разруши обичайния стереотип на възприемане, устойчиви връзки и противопоставяне, обединява учениците и учителя в едно единно динамично пространство на образователното изследване.

Третият проблем, остро стоящ пред съвременното образование, се отнася до социалното напрежение във връзка с отслабване на традиционните функции на семейството, с материалната нестабилност, с все по-грозещата ни опасност от тероризъм и т. под. В този смисъл е важно театърът да поеме върху себе си функцията, от която практически нашето училище се отказва – функцията на възпитател. Но без дидактически наставления, а чрез действие, в играта.

Театърът е колективно творчество, което може да превърне обикновения ученически клас в сплотен ансамбъл, където най-важни са взаимното уважение и умението взаимно да се изслушваме и разбираме помежду си. „Театрализираните” уроци могат да помогнат на детето да се разкрие, да покаже или да придобие такива способности, за които нито то, нито учителят, нито родителите му дори подозират.

Статистически лесно може да се докаже, че много от учителите използват в педагогическата си работа различни форми на театралното изкуство. Най-вече в детската градина и началното училище те разиграват с учениците си сценки, подготвят художествени програми по повод на различни празници. В по-горните класове с това се занимават обикновено учителите по литература. Но нека да поговорим за качеството. Често в тези училищни спектакли липсва какъвто и да е професионализъм. За някои учители най-важно е децата „да си научат думичките” и да запомнят реда си – след кого трябва да ги кажат. За други учители най-важно е децата „да кажат думичките си с чувство, с патос, изразително”, независимо от това дали децата разбират за какво говорят, дали това, което изпълняват е

минало през тяхното съзнание и през техните сетива. Защото много често учителите, без да отчитат възрастовите особености на учениците, подбират възможно най-неподходящия материал. А най-лошият вариант е когато в училището отидат нереализирани се професионалисти, които решават, че могат да си правят експеримент с децата.

Какви умения трябва да притежава един учител, за да може професионално да използва театъра в педагогическата си дейност [2:64-65]? Преди да си отговорим на този въпрос, може би трябва да се запитаме какво може да даде театърът на децата. В театралните игри децата обикновено възпроизвеждат това, което вече са виждали. В тях те приспособяват поведението си (своите физиологически и психологически ресурси) към всякакви обстоятелства – умението да се движат красиво, да говорят правилно и ясно, да се държат адекватно и свободно пред определена аудитория и т. н. За да усвоят тези навици възрастните хора – управници, чиновници, политици – посещават специални курсове и плащат „луди“ пари. Не можем ли да научим на това децата от малки? Първите стъпки в театъра децата правят посредством влизане в света на приказките. Те одушевяват стихии, представят света на животните и растенията. Ако педагогът съумее да провокира тяхното въображение, по подобен начин в един следващ етап децата биха могли да изиграят азбуката или таблицата за умножение, да станат герои от някой мит, да бъдат различни планети и т. н. В прогимназиална училищна възраст нещата са още по-сложни – учениците вече осъзнават величието и разнообразието на заобикалящия ни свят. И театърът може да им помогне да влязат в този свят, без да се изгубят. А ролята на учителя е да бъде не само режисьор, но преди всичко педагог, психолог и възпитател.

Решението на тези проблеми изисква високо квалифицирани кадри в областта на допълнителното, квалифицирано образование, които ще могат да удовлетворят индивидуалните познавателни потребности на децата. За разлика от образователните институции в Европа, в България няма център за подготовка на специалисти по т. нар. „Drama education“. Единствено Югозападният университет в Благоевград подготвя театрални педагози, които, поради липса на съгласуваност между отделните институции, все още нямат практическа реализация в училище.

С влизането ни в Европейския съюз и с преустройството на образователната ни система по европейските стандарти, се налага подготовката на педагогически кадри, които да съвместяват по няколко специалности. Сред тези специалности обезателно трябва да присъстват и такива, които са свързани с творчеството и със социалната педагогика. Тук трябва да споменем и това, че в Европа задължително при повишаване на квалификацията на учителите се включват занятия не само по определените предмети, които се изучават в училище, но и занятия за овладяване на определени похвати от „театър в образованието“. Терминът „театър в образованието“ се отнася към използването на театъра не само за развлекателни цели. По-широката цел е да се променят знанията, нагласите или поведението (или и трите) на аудиторията. В този контекст не мога да не отбележа, че овладяването от учителя на принципите на театралното изкуство и използването им в практическата работа с децата не може да стане за 30-40 часа занятия в рамките на един семестър (приблизително такъв е хорариумът на една театрална дисциплина в специалностите по предучилищна и начална училищна педагогика в българските ВУЗ). Това до голяма степен обуславя липсата на квалифицирани специалисти в областта на театралната педагогика, многото педагогически деформации при опит да се използва театърът в образованието от такива неквалифицирани педагози. В крайна сметка, това не само отчуждава, но и отблъсква децата от театралното изкуство. В системата на общото образование изкуството има големи възможности, които все още не са достатъчно разкрити. Учителите, които дръзват да изпробват в своята работа театъра като педагогическо средство за обучение и възпитание, поемат доста голям риск, защото им се налага вместо да използват обичайните педагогически практики, да се потопят в света на спонтанните творчески търсения. В процеса на творческото познание никой не може да бъде

носител на абсолютната истина или абсолютното знание. Но при успешна организация на образователния процес, удовлетворението и за учениците, и за учителя е взаимно. И въпреки че много от педагозите смятат, че такава организация на образователния процес е рисковано начинание, тези, които веднъж са се докоснали до магията на театъра, приемат професията си вместо тежко задължение, като с нищо незаменимо щастие.

References:

1. Dzheyms, D. Soznanie i golosa vnutri. <http://transmission.lenin.ru/Jaynes-Consiusness.html>
2. Ivanova, E. 2006: Osnovi na teatralnata kultura. Shumen: UI Episkop Konstantin Preslavski .
3. Rotenberg, V. Dve storony odnogo mozga. www.teleor.net/lit/nauka
4. Jackson, A. 1993: Learning trough Theatre: New Perspectives on Theatre in Education. Routledge.